

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI
VAZIRLIGI
ANDIJON VILOYATI PEDAGOGLARNI YANGI METODIKALARGA
O‘RGATISH MILLIY MARKAZI
MAKTABGACHA, BOSHLANG‘ICH VA MAXSUS TA’LIM
METODIKALARI KAFEDRASI
ISHLAB CHIQARISHDAN AJRALGAN HOLDA TA’LIM OLISH
SHAKLIDAGI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH MAKTABGACHA
TA’LIM TASHKILOTI TARBIYACHILARI MALAKA OSHIRISH KURSI
UCHUN “HAYOT FAOL1YATI XAVFSIZLIGI”(1.4)MODULI
BO‘YICHA

Ma’ruza matnlari

Andijon 2024

“Tasdiqlayman”

VPYM O‘MM direktori

_____ **M.Abdullayeva**

“ _____ ” _____ **2024 yil**

**ANDIJON VILOYATI PEDAGOGLARNI YANGI METODIKALARGA
O‘RGATISH MILLIY MARKAZI**

**MAKTABGACHA, BOSHLANG‘ICH VA MAXSUS TA‘LIM
METODIKALARI KAFEDRASI**

**ISHLAB CHIQARISHDAN AJRALGAN HOLDA TA‘LIM OLISH
SHAKLIDAGI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH MAKTABGACHA
TA‘LIM TASHKILOTI TARBIYACHILARI MALAKA OSHIRISH KURSI
UCHUN “HAYOT FAOL1YATI XAVFSIZLIGI”(1.4)MODULI
BO‘YICHA**

Ma’ruza matnlari

“KIRITILDI”

“Maktabgacha, boshlang‘ich va
maxsus ta‘lim metodikalari”

kafedrası mudiri

_____ N.Karimova

2024- yil «____» yanvar

“KELISHILDI”

O‘quv va metodik ishlar bo‘yicha
direktor o‘rinbosari

_____ O‘.Jabborov

2024- yil «____» yanvar

Ushbu ishchi ma‘ruza matni kafedraning 2024 yil 4-yanvardagi 1-sonli yig‘ilish
bayonnomasi bilan ma‘qullangan hamda tasdiqqa tavsiya etilgan

I. TUSHUNTIRISH XATI

Mamlakatimizda ta'lim tizimining modernizatsiya qilinishi, uni tarkibiy jihatdan qayta qurish, ta'lim, fan, texnika va texnologiyaning, iqtisodiyot va madaniyatning jahon miqyosidagi zamonaviy yutuqlarini hisobga olgan holda ta'lim dasturlarini o'zgartirib, yangilab borishni ko'zda tutadi. Uzlüksiz ta'limning poydevori hisoblangan maktabgacha ta'limni rivojlantirish, jamiyat va shaxs ehtiyojlarini to'laqonli qondirish hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2017-yil maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3261-sonli qarorida belgilangan zamonaviy talablar asosida maktabgacha ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan rivojlanish va o'zgarishlar bilan birgalikda, mazkur sohada faoliyat ko'rsatayotgan rahbar va pedagog xodimlarga ham o'ziga xos talablarni belgilab berdi.

Bugungi kunda dunyo hamjamiyati oldida turgan muhim masalalardan biri bu inson xavfsizligi, xususan hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlash hisoblanadi. Mazkur namunaviy dastur O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 16-dekabrda "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi "Maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4312-sonli qarori, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 25-aprelda "Maktabgacha hamda umumta'lim muassasalari faoliyatini tekshirish ishlarini tartibga solish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 352-sonli qarori hamda O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi huzuridagi Maktabgacha ta'lim Agentligining 2023-yil 9-oktyabrda "O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi huzuridagi Maktabgacha ta'lim agentligi tizimi xodimlari asosiy lavozimlarining malaka tavsiflarini tasdiqlash to'g'risida"gi 124-sonli buyrug'ida ko'rsatilgan vazifalarni muntazam amaliyotga tatbiq etib borishni nazarda tutadi.

Mazkur namunaviy o'quv dastur maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisi o'quv kursi tinglovchilarining malakasini oshirish jarayonida qo'llaniladi.

Ushbu o'quv modulda tinglovchining auditoriya o'quv yuklamasi 6 soat bo'lib, shundan:

- nazariy mashg'ulot - 2
- soat; amaliy mashg'ulot -
- 4 soat.

II. MODULNING NOMI VA MAQSADI

2.1. Modul nomi: "Hayot faoliyati xavfsizligi".

2.2. Modul maqsadi: Tinglovchilarda ekologik ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish, bolalarda ekologik madaniyatni oshirish, MTTda mehnat muhofazasini tashkil etish, MTTda hayot faoliyati xavfsizligi asoslari va mashg'ulotlar davomida tarbiyalanuvchilarda xavfsizlik ko'nikmalarini shakllantirishga doir bilim, ko'nikma hamda malakalarni shakllantirish.

2.3. Kutilayotgan natija: tinglovchilar ushbu modul yakunida quyidagi bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'lishlari kerak:

- MTTda ekologik ta'lim-tarbiya berish-ning mazmuni, bolalarda ekologik madaniyatni shakllan-tirishga qaratilgan ekologik ta'lim-tarbiya berishning zamonaviy talablarini bilib oladi;
- MTTda mehnat muhofazasi, texnika xavfsizligi, favqulodda vaziyatlarda xavfsizlikni ta'minlash, ta'lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etishda MTTda xavfsizlik me'yorlari, tarbiyalanuvchilarida HFX ko'nikmalarini shakllantirish yo'nalishlari bo'yicha ko'nikmalarga ega bo'ladilar;
- MTTda bolalar hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlash, hayot faoliyati xavfsizligi bo'yicha olgan tegishli bilim va ko'nikmalarni MTTda qo'llash malakasini egallaydi.

2.4. Modul bo'yicha soatlar

№	Mavzular	Tinglovchining o'quv yuklamasi					
			Auditoriya o'quv yuklamasi				Mustaqil tayyorgarlar
			Jumladan				
				1	2	3	
1.	Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik ta'lim-tarbiyani tashkil etish	2	2	2	-	-	-
2.	Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida hayot faoliyati xavfsizligini tashkil etish	2	2	-	2	-	-
3.	Maktabgacha yoshdagi bolalarni hayot faoliyati xavfsizligi bilan tanishtirish asoslari	2	2		2		
Jami:		6	6	2	4	-	-

III. MODUL BIRLIGINING MAZMUNI

3.1. Nazariy va amaliy mashg'ulotlar mazmuni

Vaqt	Mavzu	Jarayon, metod	Resurs, tarqatma materiallar	Tinglovchining faoliyati
80	1-mavzu: Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik ta'lim-tarbiyani			

daqiqa	tashkil etish (2 soat nazariy)			
40 daqiqa	Ekologik ta'lim-tarbiya tushun-chasi, mazmuni va mohiyati	Ma'ruza, Bahs munozara	Elektron doska, slaydlar, savollar to'plami, tarqatma materiallar	Tinglaydi, savol-javob, ma'lumotlar-ni yozib oladi, fikr mulohaza
40 daqiqa	MTTda ekologik ta'lim-tarbiya berish jarayonini tashkil etish	Tarqatma materiallar bilan ishlash. Kichik guruhlar taqdimoti	Slayd, kichik guruhlarga topshiriqlar	Munozarada faol ishtirok etadi
80 daqiqa	2-mavzu: Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida hayot faoliyati xavfsizligini tashkil etish (2 soat amaliy)			
40 daqiqa	MTTda xavfsizlikka qo'yiladigan umumiy talablar	Taqdimot materiallari orqali mavzu ochib beriladi. «Aqliy hujum»	Slaydlar, Savollar to'plami, tarqatma materiallar	Tinglaydi, yozib oladi, mavzu to'g'risida o'z fikrini bildiradi
40 daqiqa	MTT pedagog-larining HFX bo'yicha belgilangan malaka tavsiflari.	Tarqatma materiallar bilan ishlash. "Kichik guruhlarda ishlash"	Slayd, kichik guruhlarga topshiriqlar, tarqatma	Tinglovchi o'zining tajribasidan misollar keltiradi va bahs munozarada faol ishtirok etadi
80 daqiqa	3-mavzu: Maktabgacha yoshdagi bolalarni hayot faoliyati xavfsizligi bilan tanishtirish asoslari			
40 daqiqa	HFX bo'yicha tarbiyalanuvchilar bilan olib boriladigan faoliyat yo'nalishlari	Tarqatma materiallar bilan ishlash. "Klaster" metodi	Slaydlar, Savollar to'plami	Tinglaydi, yozib oladi, mavzu to'g'risida o'z fikrini bildiradi
40 daqiqa	Tarbiyalanuvchilar-ni HFX asoslari bilan tanishtirish va tashkil etish shakllari	Tarqatma materiallar bilan ishlash. "Kichik guruhlarda ishlash"	Slayd, kichik guruhlarga topshiriqlar, tarqatma	Kichik guruhlarda ishlaydi, munozarada faol ishtirok etadi

IV. NAZORAT SAVOLLARI

1. MTTda ekologik ta'limning mazmunini bayon eting.

2. MTTda ekologik tarbiyaning mazmunini bayon eting.
3. Tarbiyalanuvchilarda ekologik ong va madaniyatni shakllantirish maqsadi nimaga qaratiladi?
4. Bugungi kunda maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik ta'lim-tarbiya berish mazmuni qaysi davlat dasturlarida o'z aksini topgan?
5. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni tarbiyalash tizimida olib boriladigan ishlarga nimalar kiradi?
6. Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish yo'llariga nimalar kiradi?
7. MTTda mehnatni muhofaza qilish qoidalarini sanab bering.
8. Xodimlarga mehnatni muhofaza qilish yo'riqnomasi berish qaysi me'yoriy huquqiy hujjat asosida amalga oshiriladi?
9. Xodimlarni mehnatni muhofaza qilish yo'riqnomasidan o'tkazish tartibini yoritib bering.
10. MTTda xavfsizlikka qanday umumiy talablar qo'yiladi?
11. MTT binosini jihozlashga qo'yiladigan talablarni sanab bering.
12. MTTda favqulodda vaziyatlarda amalga oshiriladigan xavfsizlik talablarini yoritib bering
13. Ta'lim-tarbiya faoliyatida bolalarni qanday xavfli va zararli omillardan ehtiyot qilish zarur?
14. Bolalarda hayot xavfsizligi ko'nikmalarini shakllantirish qanday amalga oshiriladi?
15. MTTlarida bolalarda HFX ko'nikmalarini shakllantirish dasturi nechta bo'limni o'z ichiga oladi?
16. Bolalarda yo'lda xavfsiz harakatlanish ko'nikmalari qanday shakllantiriladi?
17. Bolalarda xavfsizlik malakasini shakllantirishda qanday metodlardan foydalanish samarali hisoblanadi?
18. Bolalarda sog'lom turmush tarzi asoslari qoidalari qanday rivojlantiriladi?

V. O'QITISH VOSITALARI

1. Elektron doska
2. Tarqatma materiallar
3. O'quv adabiyotlar
4. Kompyuter
5. Slaydlar

VI. ADA B I Y OT VA MAN B ALAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 16-dekabrdagi "Maktabgacha ta'lim va tarbiyato'g'risida"gi Qonuni. -T.2019-yil
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyoti strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli Farmoni. -T.: 2022-yil
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4312-sonli Qarori. -T.: 2019-yil
4. O'zRning Vazirlar Mahkamasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to'g'risida"gi 802-sonli qarori. -T.: 2020-yil
5. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2018-yil 30-apreldagi "Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning hayoti va sog'lig'ini muhofaza qilishni tashkil etish tartibi to'g'risida nizom" 20/1, 10-qq/l-son qo'shma qarori.
7. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 27-maydagi "O'zbekiston Respublikasida ekologik ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi 434-sonli qarori.
8. Maxaneva M. D. Vospitaniye zdorovogo rebyonka: posobiye dlya prakticheskix rabotnikov detskix doskolnbix uchrejdeniy. — M.: ARKT1, 1997g.
9. Tyerkina R.B., Avdeeva N.N., Knyazeva O.L, uchebno - metodicheskoye posobiye po osnovam bezopasnosti. izd - vo Detstvo - Press, 2005.
10. Belaya K.Yu. Formirovaniye osnov bezopasnosti u doskolnikov, posobiye dlya pedagogov doskolnbix uchrejdeniy i roditeley. - M.: Mozaika -Sintez Moskva, 2013 g.
11. Garnbisheva T.P. OBJ dlya doskolnikov. Planirovaniye rabotbi, konspektbi zanyatiy, igrbi, izd - vo: Detstvo - Press, 201 lg.
12. Kazansev G. Bezopasnost jiznedeyatelnosti v obrazovatelnbix uchrejdeniyax//Osnovbi bezopasnosti jizni. - 2001. - № 9 - s.14-17

13. Shipunova V.A. "Detskaya bezopasnost", 2013 g.
14. Sodikova SH. Maktabgacha pedagogika. Darslik. To'ldirilgan qayta nashr.-T., 2017

1-mavzu. Maktabgacha ta'lim tashkilotida ekologik ta'lim tarbiyasini tashkil etish berishda o'yin faoliyatining turli ko'rinishlaridan foydalanish

Reja

- 1. Maktabgacha yoshdagi bolalar ekologik tarbiyasining mazmuni**
- 2. Tabiatga nisbatan insoniy munosabatda bo'lishni tarbiyalash.**
- 3. Bolalarni ekologik tarbiyalashda xarakterli usul va shakllar**
- 4. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga ekologik ta'lim-tarbiya berishda xalq topishmoqlaridan foydalanish texnologiyasi**

Tayanch iboralar: ekologik ta'lim, o'yin faoliyati, tabiat va jamiyat.

Bolalarning ekologik tarbiyasi - pedagogikaning bolalarni tabiat bilan tanishtirish dasturlarida o'z ifodasini topgan an'anaviy yondoshish, keyingi yillarda yuzaga kelgan yangi bir yo'nalish.

Voyaga yetayotgan avlodni ekologik tarbiya muammosi avvalambor hozirgi zamon olimlarining tabiat va jamiyatdagi o'zaro bog'liqliklarni diqqat bilan kuzatishlari natijasida kelib chiqdi. Hozirgi kunda inson va tabiatning o'zaro munosabatlar xarakteri yer sharida hayotni saqlab qolish bilan bog'liqdir. Ushbu muammolarning dolzarbligi, ekologik va biologik qonuniyatlarni hisobga olmagan holda tabiiy resurslardan foydalanish, sanoat ishlab chiqarishning tez sur'atlar bilan o'sib borishi va nihoyat, tabiatda inson faoliyati orqali yuzaga kelgan aniq ekologik xavf vujudga kelganligi bilan asoslanadi.

Olimlar tabiat va jamiyat bir-biriga ta'sirining o'ziga xosligini tahlil qilish orqali, hozirgi zamon sharoitida tabiat va jamiyatning yangi turiga o'tishni ta'minlash kerak degan xulosaga keldilar.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni ekologik tarbiyasi muhim ahamiyatga ega, chunki xuddi mana shu yoshda bolada ma'naviy madaniyatning bir qismi hisoblangan shaxsiy ekologik madaniyatning poydevor asoslari shakllanadi. Bolalarning ekologik tarbiyasi - maqsad sari yo'naltirilgan pedagogik jarayon.

Shaxsni ekologik tarbiyalash, tabiatni muhofaza qilish munosabatlariga ijobiy yondoshish, tabiat bilan bog'liq bo'lgan faoliyatni amalga oshirishda

ekologik muhofaza nuqtai nazaridan yoʻnaltirilgan intizom, ekologik ongning yuzaga kelishi bilan xarakterlanadi.

Shaxsning ekologik madaniyati ekologik tarbiyaning natijasi boʻlib hisoblanadi. Maktabgacha yoshda bolaning shaxsiy ekologik madaniyatining tarkibiy qismi - tabiatni bilish boʻyicha bilim va uning ekologiya nuqtai nazaridan yoʻnaltirilganligi, kundalik turmush, turli-tuman faoliyatlarda: - (uy sharoiti, mehnat jarayoni va turli-xil oʻyin l a r d a) foydalanish tashkil qiladi

Maktabgacha taʼlim tashkilotlaridagi pedagogik jarayonda shaxsni ekologik tarbiyalashga tayyorlash, quyidagi faoliyat turlarini ochib berish orqali amalga oshirilishi mumkin.

1. Bolalarda ekologik ong elementlarini shakllantirish. Bola tomonidan ekologik ong elementlarini gushunish va tasavvur etish, tabiat toʻgʻrisidagi bilimlarning xarakteri va mazmuni bilan aniqlanadi. Ularda, tabiiy hodisalarning oʻzaro bogʻliqligini namoyon qiluvchi ekologik mazmunga ega boʻlgan bilimlar boʻlishi kerak.

2. Bolalarda tabiat bilan bogʻliq boʻlgan turli xil bilim va malakalarni shakllantirish, faoliyat bilan bogʻliq boʻlgan harakatlar tabiatni saqlash xarakteriga ega boʻlishi kerak. Tabiat bilan bogʻliq xolda olib borilayotgan aniq faoliyat davomida (dala hovli va tabiat burchaklarida oʻsimlik va hayvonlarga qarash, tabiatni muxofaza qilish bilan bogʻliq boʻlgan ishlarda faol qatnashish) bolalar tirik organizmlarning ehtiyojlarini hisobga olgan holda, oʻsimlik va hayvonlar uchun tabiiy sharoitga yaqin boʻlgan sharoitlarni tashkil qilishni oʻzlashtiradilar. Bunda, salbiy ishlarning oqibatlarini oldindan koʻra-bilish, tabiatda oʻzini qanday tutishni bilish, aloxida olingan turkumlar va tirik organizmlarning butunligini saqlash alohida ahamiyat kasb etadi.

Tabiatga nisbatan - aqliy, estetik munosabatlar - bola tomonidan oʻzlashtirilayotgan bilimlarning mazmuni bilan yaqindan bogʻlikdir. Ekologik mazmun bilan bogʻliq boʻlgan bilim tabiatda bolalar faoliyatini va ularning oʻzini tuta bila olishi, intizomini boshqarib turadi va maqsad sari yoʻnaltiradi. Tabiatga boʻlgan munosabatni shakllantirishda bolalar idrokiga yetarli darajada yetib boruvchi tabiat qonunlari boʻyicha bilim alohida oʻrin

egallaydi. Tabiatga nisbatan bo'lgan munosabatni rivojlantirish, (mashg'ulot, ekskurssiya, sayr qilish kabi hayotiy vaziyat) bolaning ma'naviy-ijobiy, ruhiy kechinmalariga asoslangan pedagogik jarayonni tashkil qilish bilan yaqindan bog'liq.

Tarbiyachi bolada tirik jonga nisbatan achinish, uni asrab-avaylash, jonli tabiat bilan uchrashganda undan baxra olish, quvonish, xayron bo'lish, o'zining qilgan ishidan mag'rurlanish, qoniqish hissini uyg'ota bilish kerak.

Bolalarga tabiat bilan muloqotda bo'lganda o'zi tengdoshlari va kattalar qilgan ishlarni baholashni o'rgatish muhim ahamiyatga ega.

Ekologik tarbiyada pedagogik jarayon oldida turgan barcha vazifalar umumlashtirilgan xolda yechilishi talab qilinadi, Ekologik tarbiya vazifalari bu sohada faoliyat ko'rsatishga tayyor sharoitda amalga oshirilishi mumkin.

Ekologik bilimlarni tanlab olishda ilmiylik printsiplari asosiy hisoblanadi. Pedagogik madaniyatning asosini bolalar tomonidan jonli va jonsiz tabiatning o'zaro bog'liqligi va ularning bir butunligini tushunish tashkil qiladi. Jonsiz tabiat tirik organizmning ehtiyojini qondiruvchi manba tarzida namoyon bo'ladi.

Masalan, baliq. Ular suvda xayot kechirishga moslashganlar: suv ularning shakliy tuzilishi va hayot kechirish garzini ochib berdi.

Tuzilgan dasturlarda hayot kechirish muxiti, tirik organizm yilning mavsumlariga moslashishini o'rganuvchi bilimlarning mavjudligini ko'zda tutishi lozim. Organizm bir-biri bilan o'zaro bog'likdir, bir organizm ikkinchi organizm xisobiga xayot kechiradi.

Hozirgi vaqtda bolalar bilan "o'tkaziladigan mashg'ulotlarda tabiat bilan insonning bir butun ekanligini oldinga suruvchi g'oya to'liq xolda ochib berilishi kerak. Inson jonzot sifatida yashayotgan muhit bilan chambarchas bog'liq holda, tabiat va insonning o'zaro harakatlari insonning atrof muhitga va tabiatning insonga ta'sirida namoyon bo'ladi.

Inson o'z hatti-harakatini yuksak rivojlangan ongi orqali boshqara oladigan, o'z xarakatlari va qilayotgan ishlarining oqibatlarini oldindan ko'ra-bila oladigan ongli jonzot sifatida ko'riladi.

Ekologik bilimlar mazmuni turli xil tirik organizmlar, ularning ekologik tarafdin umumiylik g'oyasini o'z ichiga oladi.

Mazkur dasgurlarda tabiatning ma'lum tizimda tuzilish g'oyasi alohidsa olingan tirik organizm darajasida, xayot kechirish muhiti va o'zaro bir-biri bilan aloqalari, organizmlar tizimi darajasida aks ettirilgan. Bu hol o'z navbatida tirik organizm cho'l, suv havzalari, dala, adir, teialiklar kabi hayog kechirish bilan bog'liq bo'lgan o'zaro aloqalari bo'yicha eng elementar tasavvurning shakllanishiga yordam beradi.

Ekologiyaga oid bo'lg'an bilishtirni o'zlashtirish jarayonida maktabgacha yoshdag'i bolalar o'simlik, jonivor, inson, tirik organizm, jonsiz tabiat, muhit, yilning davri hisoblangan mavsum, tabiat va boshqa predmetlar to'g'risidagi tushunchalarni egallaydilar.

Maktabgacha yoshdagi bolalar tomonidan o'zlashtirilgan ekologik bilimlar kelgusida maktablarda olinadigan ekologik ta'lim uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Ekologik bilim mazmunini tanlab olish asosidagi keyingi printsip - qulaylik printsipidir. Mazkur printsipga asosan, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun mo'ljallangan dasturlarga bolalarning qabul qilish ksobiliyatini va ulariing o'ziga xosligini x,isobga olgan xolda o'zlashtirishlari qulay bo'lgan bilimlar tanlab olinadi. Bu printsip, ayniqsa, muayyam yosh gurU^i uchun belgilangan bilimlarning mazmuni va xarakterida namoyon bo'ladi.

Maktabgacha yoshdagi kichik guruh bolalari tabiat ob'ektlari to'g'risidagi umumiy tasavvurlarni o'zlashtirish qobiliyatiga ega bo'ladilar. Ular jonivorlar, o'simliklarnin! faqatgina alox^ida olingan, yaqqol ko'zga tashlanadigan xususiyatlarini ko'radilar (...rasm). SHuning uchun bolalarni ko'proq yaqin atrofda joylashgan, tez-tez uchrab turadigan tabiat ob'ektlari bilan yaqindan tanishtirib borish, ularni kuzatish vaqtida esa iloji boricha ko'proq belgilarni ko'rsatib borish kerak. Maktabgacha yoshdagi kichik guruh bolalari endigina tabiatdagi ba'zi bir o'zaro bog'lishushklarni kuzata boshlaydilar. Masalan:

Yomg'ir yog'moqda - yerda ko'lmaklar paydo bo'ldi

quyosh - ko'lmak - suvsiz ko'lmak

Karam - qurt- chumchuq

qurbaqa - laylak - burgut

Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'rta guruhi ob'ektlar bo'yicha aniq tasavvurlarni o'zlashtirishlari mumkin, shuning uchun dastur ob'ektlar to'g'risidagi bilimlarni chuqurroq, ya'ni ko'proq belgilar, jonivorlar va

o'simliklarning yashash tarzi, ularni parvarish qilish to'g'risida to'likuroq ma'lumotlarni o'z ichiga olgan.

O'rta guruh bolalari o'zaro aloqalarning turlari, xilma-xil mohiyatga ega bo'lgan: morfo-funksional, vaqtinchalik, sabab va oqibat kabi holatlarni ko'zdan kechiradilar.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning katta guruxlariga mo'jallangan dastur, bolalarning qabul qilish imkoniyatlari borgan sari o'sib borayotganligini hisobga olgan holda predmet, tushuncha yoki umumlashtirilgan tasavvur darajasidagi bilimlarni o'z ichiga olgan. Bu yoshdagi bolalar «baliq», «qush» jonivorlar bilan tanishadilar,

«Baliq - bu jonivor. U suvda yashashga moslashgan, shuning uchun uning tuzilishi yassi, gavdasi yaltiroq tangachalar bilan qoplangan va silliq. Baliq jabralari yordamida nafas oladi, suzg'ichlari yordamida suzadi. Baliq ikra sifatidagi tuxumlarni qo'yadi, ba'zilar esa kichik baliqchalarni tug'adilar».

Undan so'ng tarbiyachi qotirilgan qushni yoki qushning rasmini ko'rsatadi. «qushlar - xam jonivorlar xisoblanadi. Ularning ba'zilar suvda hayot kechiradi (g'oz, o'rdak, oqqush), ba'zilar daraxtlarda yashaydi (qaldirg'och) ba'zilar quruqlikda yashaydi (qarg'a, mayna). Qushning gavdasi momiq va patlar bilan qoplangan, u xuddi odam singari o'pkasi yordamida nafas oladi. Bir xil qushlar yaxshi uchadilar, bir xil qushlar esa panjalari orasida biriktiruvchi pardalari bo'lganligi sababli suvda yaxshi suzadilar. (Tarbiyachi uzun tirnoqli, suzadigan va suzmaydigan qushlarning rasmlarini ko'rsatadi). Undan so'ng, tarbiyachi qushlar tuxum qo'yadilar, tuxumdan esa ularning bolalari - jo'jalar chiqadi deb tushuntiradi».

Katta yoshdagi bolalar ancha murakkab bo'lgan aloqalarnigina emas, balki mazmuniga qarab (genetik, sabab, zamon, makon va boshqalar) butun-butun zanjirli aloqalarni o'zlashtira oladilar. Bu hrl o'z navbatida dasturga ekologik sistemalar, ularning tarkibi, o'simliklar, jonivorlar va insonning o'zaro aloqalari to'g'risidagi ma'lumotni kiritishga imkon yaratadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni ekologik tarbiyalash zamonaviy dasturlar orqali amalga oshirilayotgan qulaylik printsipi, bolalar tomonidan o'zlashtiriladigan qabul qilish imkoniyyati, bilimlar tigimiin aniqlash uchun kuzatib boriladi. Ular ichida quyidagilar aloxida ahamiyatga ega; belgilarni ajrata bilish, atrof muhit va tirik organizm xolatini baholash, tabiat ob'ektlari umumiyiga, ularning o'zaro bir-biri bilan bog'liqligi, o'zaro xarakatlarni ko'ra bilish, ob'ektlar tarkibini modellashtirish atrof muhit va ob'ektlarga nisbatan o'tkaziladigan ta'sir natijalarini istiqbollashtirishni bilish.

Zamonaviy dasturlarda amalga oshirilayotgan keyingi printsipl berilayotgan bilimning tarbiyalovchi va rivojlantiruvchi xarakterga egalik printsipidir.

Ushbu printsipga asosan dasturga bolalar faoliyatining asosiy turlarini rivojlantirishga imkon beruvchi mazmun kiritiladi ya'ni o'yin, ekologiya, mehnat, bilim. Bu yoshdagi bolalar turli xil tabiat ob'ektlari xususiyatlarini o'zlashtiradilar: qum, loy, suv, qor, muz. Bu hol o'z navbatida ularni urish-yasash o'yin faoliyatida katta yordam beradi.

Tirik organizm ma'lum bir atrof-muhit sharoitida uning ehtiyojlari bu ehtiyojlarni qondirish usullari to'g'risidagi bilim, tabiatdagi mehnat jarayonini ongli ravishda tashkil qilish, faol pozitsiyani rag'barlantirish, o'z ishidan mamnun bo'lish, to'g'ri bajarilgan harakatlardan qanoatlanish hissini uyg'otadi. Ekologik tarbiya natijalari bolalar tomonidan amaliy faoliyatda foydalaniladi va ularni o'rab turgan olamga bo'lgan munosabatlarini belgilaydi.

Bolalarning qabul qilish qobiliyati, qiziqish faolligini rivojlantirishda ham ekologik bilimlarning ahamiyati katta.

Ekologik bilimlar tizimini o'zlashtirish o'z navbatida asta-sekinlik bilan bilib borish (qabul qilish) anchagina murakkab usullarni tushunish, ko'rgazmali xarakatli usullardan, mavxum - ya'ni mantiq orqali sezishga o'tishni ta'minlaydi. Bolani faol bilish pozitsiyasiga qo'yish o'z navbatida boladagi bu qobiliyatni rivojlantirishga, qiziqishni oshirishga, hamda mustaqil fikr yuritish imkoniyatini yuzaga keltiradi.

Ekologik bilimlarning bola tomonidan o'zlashtirilishi tabiatga nisbatan estetik munosabatda bo'lish, bolada shodlik, qoniqish, zavq-shavq uyg'ota olishga o'rgatadi.

Ekologik bilimni bolalar tomonidan o'zlashtirishning xarakterli natijasi, ularda o'zini o'rab turgan olamga yordam berish, rahm-shavqat, achinish, havotirlik, o'zi va boshqalarning hayot kechirishiga javobgarlik hissini uyg'otish, tabiatga nisbatan insoniy munosabatda bo'lishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tashkiloti kechayotgan pedagogik jarayonda bolalar faoliyatini tashkil etishning turli xil shakllaridan foydalanib kelinmoqda. Mashg'ulot, ekskursiya bolalar kichik-kichik guruxlari bilan o'tkaziladi. Yashab turgan joy, tabiatni kuzatish, yoki tabiat kuchog'ida mehnat qilishni kichik guruhlar bilan yoki yakka tartibda tashkil qilish samarali natija beradi. Jumladan, o'rgatish jarayonida har xil usullardan foydalanish (ko'rgazmali, amaliy, so'zlashuv) maqsadga muvofiq bo'lar edi.

O'rgatish usullari. Tarbiyachi va bolalarning faoliyat ko'rsatish usullari. Bunda bilish, o'rganish, hamda atrofda o'rab turgan olamga nisbatan bo'lgan tarbiya shakllantiriladi.

Ko'rgazmali usullarni kuzatish, rasmlarni ko'zdan kechirish, modellashtirish, kinofil'm, diafil'm, deapozitivlarni ko'rsatish kabi tadbirlar kiradi. Ko'rgazmali usullar maktab yoshidagi bolada tabiat to'g'risidagi aniq tasavvurni shakllantirishga yordam beradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda tabiatga muhabbat uyg'otish, uni avaylab-asrashga o'rgatish ko'p jihatdan o'zbek xalq topishmoqlaridan unumli foydalana bilishga bog'liq. Chunki xalq topishmoqlari orqali bola, bir tomondan, ekologik bilimlarni egallasa, ikkinchi tomondan, uni qiziqtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Topishmoqlar bolalarning nutqi, tovush madaniyatini tarbiyalashda, ularni so'zlashuvga o'rgatish, tafakkurini rivojlantirishga yordam beradi. Ularga turmushda ishlatiladigan narsalar va shu narsalar tarkibiy qismlarining nomlari, sifatlari, hamda ularga tegishli harakatlarning nomlari bilan tanishtirishda juda qo'l keladi. Eng muhimi, bolalar tabiat va unga xos hodisalarning sodir bo'lish sabablarini topishmoqlar vositasida idrok etar ekanlar, shularga bog'liq holda ularga qadimgi ajdodlarining ilk tasavvur va qarashlari mohiyatini ham tushuntirish mumkin. Shuningdek, topishmoqlar bolalarda badiiy ijodga rag'bat uyg'otishda ham muhim o'rin egallaydi.

Topishmoqlar orqali bolalar badiiy ijod sirlarini o'zlashtira boradilar. Topishmoqlardan foydalanish, avvalo, bolalarning idroki, kuzatuvchanligi, ziyrakligi, topqirligi, chaqqonligi, mustaqilligi bilan bog'liq. Xususan, shaklan ixcham, hayotiy mazmuni teran, badiiy topishmoqlar ko'proq tabiat va uning hodisalari, hayvonlar, o'simliklar mavzusida bo'lib, bolalar diqqatini tezda o'ziga jalb qila oladi ularning murg'akkina xotirasiga tez o'rnashib qoladi. Topishmoqlar orqali bola voqea-hodisalarni kuzatishga, solishtirishga hamda o'zicha xulosalagan holda asoslashga o'rganadi. Bu oqibat-natijada bolalar ongini rivojlantirib, mustaqilligini oshira boradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar ekin va o'simliklar turlarini shahar yoki qishloq sharoitida yashashdan qat'iy nazar, asta-sekin bilib olishlari zarur. Bunda ularga xalq topishmoqlari yaqindan yordam beradi. Chunki xalq topishmoqlarida ularning eng asosiy belgi-xususiyatlari sodda, lekin badiiy tarzda atab kelinadi. Ana shu belgi xususiyatlariga qarab bolalar paxtani bug'doydan yoki jo'xorini sholidan, pomidorni bodringdan ajrata oladilar.

Meva, sabzavotlar, poliz ekinlari haqida juda ko'p xalq topishmoqlari yaratilgan. Meva, sabzavotlar va poliz ekinlari xilma-xil bo'lgani kabi ular haqida yaratilgan xalq topishmoqlari ham juda ko'p va xilma-xildir. Ularning biri ikkinchisini takrorlamaydi va har biri mustaqil bir asar sifatida yashaydi. Bu xalq topishmoqlari meva, sabzavot va poliz ekinlarining turlarini, rangini, ko'rinishini, daraxtda yoki yerda ko'karib turish holatini badiiy tasvirlaydi. Agar bola aytilgan belgilarni umumlashtira olsa, yashiringan narsa uning tasavvurida jonlanadi. Bu

esa, o‘z navbatida, bolalar mushohadalarini umumlashtirishga, fikrlab xulosa chiqarishga o‘rgatadi hamda ularga meva, sabzavot va poliz ekinlarining turlarini, ularning o‘zaro farqlarini bilib olishlariga imkon beradi. Amaliy jarayonlarda poliz ekinlari, meva va sabzavotlar haqidagi xalq topishmoqlaridan foydalanib didaktik o‘yinlar o‘tkazish mumkin.

“SHunday sabzavotni top” didaktik o‘yini tashkil etish tartibi quydagicha bo‘lishi mumkin.

O‘yinning vazifasi va maqsadi: Sabzavotlarning turlarini tanishga va har biriga xos belgilarini farqlashga rgatish.

O‘yin jihozlari: sabzi, piyoz, kartoshka, sholg‘om, karam, garmdori kabi sabzavot namunalari.

O‘yinning borishi: Tarbiyachi bolalarga sabzavot turlarini ko‘rsatib, ulardan qanday sabzavotligini so‘raydi. Bolalar sabzavot nomini aytishadi. Yoki bu sabzavotlardan qaysi biri “sholg‘om” deb so‘raydi. Bolalar bu savolga javob berish uchun o‘sha sabzavotning oldiga borib, uni ko‘rsatishlari kerak. O‘yin shu tariqa bolalar hamma sabzavotlarni yaxshilab topib olgunlariga qadar davom etadi. So‘ngra tarbiyachi bolalarga shu sabzavotning har bir turi haqida quyidagi topishmoqlarni aytadi:

1. Yer tagida qizil bo‘g‘cha (sholg‘om).
2. Yer tagida oltin qoziq,
U hammaga bo‘lar oziq (sabzi).
3. Qavat-qavat to‘ni bor,
Tugmasi yo‘q (karam).
4. Pak-pakana bo‘yi bor,
Qavat-qavat to‘ni bor.
To‘nini yechay desam,
Ko‘zim yig‘laydi zor-zor (piyoz).
5. Bir barmoqcha bo‘yi bor,
Achchiq qizil to‘ni bor (garmdori).
6. Bir nechtdan ko‘zi bor,
Olma kabi yuzi bor (kartoshka).

O‘yin oxirida bolalarga “osh” rasmini ko‘rsatib, bu ovqatga yuqorida nomlari sanab tilgan sabzavotlardan qaysi biri ko‘proq ishlatilishini so‘raydi. Bolalar bir ovozdan “sabzi” deb javob berishadi. SHundan so‘ng tarbiyachi bolalarga qaysi sabzavotdan yana qanday taomlar pishirilishi haqida gapirib o‘tadi.

Berilgan topshiriq namunalarida ko‘zga tashlanadigan yana bir xususiyat shundaki, bolalar nafaqat mavjud xalq topishmoqlarini eshitib, unga javob topadilar, balki o‘zlari ham muayyan bir narsa-hodisani jumboqlab, shu haqda

topishmoq to'qiy oladilar. SHuningdek, bolalarning ekologik mavzularda topishmoq to'qishi, berilgan xalq topishmoqlari namunalariga javob topishi ularning fikr doirasini kengaytiradi ularda hushyorlik, tezkorlik, hozirjavoblikni tarbiyalaydi.

Nazorat savollari

1. Maktabgacha yoshdagi bolalar ekologik tarbiyasining mazmuni nimadan iborat?
2. Tabiatga nisbatan insoniy munosabatda bo'lishni tarbiyalashda nimalarga e'tibor qartish lozim?
3. Bolalarni ekologik tarbiyalashda xarakterli usul va shakllari qaysilar?
4. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga ekologik ta'lim-tarbiya berishda xalq topishmoqlaridan foydalanishning afzalligi nimada?

2-mavzu: Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida hayot faoliyati xavfsizligini tashkil etish (2 soat amaliy Reja:

- 1.MTTda xavfsizlikka qo'yiladigan umumiy talablar
- 2.MTT pedagoglarining HFX bo'yicha belgilangan malaka tavsiflari.

Ta'limiy maqsad: Tinglovchilarning Maktabgacha ta'lim tizimining joriy holati bo'yicha ma'lumotlari aniqlashtiriladi va HFX bo'yicha belgilangan vazifalar ijrolari o'rganiladi.

Tarbiyaviy maqsad: tinglovchilar o'rtasida o'zoro hamkorlik,ijobiy fazilatlarni tarbiyalash.

Rivojlantiruvchi maqsad: mavzu mazmuniga muofiq dars jarayonida turli innovasion usullarni tanlay olish qobilyatlarini rivojlantirish.

Mavzuni o'rganish uchun zarur bo'lgan jihozlar va boshqa ta'lim vositalari:

Mavzuga oid video roliklar

Mashg'ulotning borishi:

1- TOPSHIRIQ:

Aqliy xujum qoidasi.

1. Hech qanday birga baholash va tanqidga yo'l qo'yilmaydi!
2. Taklif etilayotgan g'oyani baholashga shoshilma, agarda ajoyib va garoyib bo'lsa ham-hamma narsa mumkun.

TANQID QILMA –hamma aytilgan g'oyalar qimmatli vat eng kuchlidir.

O'rtaqa chiquvchini bo'lma!

AQLIY HUJUM SAVOLI.

HFX deganda qanday ma'noni tushunasiz ?

2-TOPSHIRIQ.

“Xar kim xar kimga o'rgatadi”usuli bo'yicha topshirig'i:

❖ Maktabgacha ta'lim tizimida HFX bo'yicha qanday ishlar amalga oshirildi?

3-TOPSHIRIQ

Savol	Maktabgacha ta'lim tizimini yana yanada qanday ishlarni amalga oshirish kerak
-------	---

Xodimlar uchun	
Pedagoglar uchun	
Tarbiyalanuvchilar uchun	
Ta'lim mazmunini yaxshilash bo'yicha	

4-TOPSHIRIQ

Quyidagi savolga javob berib ko'ringchi?

1. MTTda xavfsizlikka qo'yiladigan umumiy talablar
2. HFX bo'yicha tarbiyalanuvchilar bilan olib boriladigan faoliyat yo'nalishlari
3. Bola xayoti va sog'ligini saqlashga qaratilgan meyoriy xujjatlar.

3-Mavzu: Maktabgacha yoshdagi bolalarni hayot faoliyati xavfsizligi bilan tanishtirish asoslari. (2 soat amaliy mashg'ulot)

Reja:

1. "Xayot xavfsizligi asoslari" dasturini maqsad va vazifasi.
2. "Xayot xavfsizligi asoslari" dasturini yo'nalishlari.
3. Dasturdagi mavzular bo'yicha mashg'ulotlar tashkil etish.

Mavzu	Maktabgacha ta'lim muassasasida salomatlik va "Xayot xavfsizligi asoslari" dasturini xayotga tadbiq etish.
Darsning maqsadi va vazifalari	Maktabgacha yoshdagi bolalarni xayotga tayyorlash, ularda mustaqillikni shakllantirish, o'z imkoniyatlarini xisobga olgan holda tasodifiy favqulodda vaziyatlarga nisbatan o'z munosabatlarini bildirishga o'rgatishdan iborat.
Dars mazmuni	"Xayot xavfsizligi asoslari" dasturi asosida ish olib borishi, shuningdeq bolalarni bo'lishi mumkin bo'lgan turli xil xavf-xatar bilan tanishtirib borishi zarur. Ushbu dasturni ishlab chiqish davrida, maktabgacha yoshdagi bolalarga qo'yiladigan Davlat talablari asos kilib olindi.
O'quv jarayonini tashkil etish texnologiyasi	Mashg'ulot turi: amaliy. Metod: interfaol, baxs-munozara, kichik maxruza, . Shakli: kichik guruxlarda ishlash. Jixoz: jadval, markerlar, vatman qog'ozi, qo'shimcha adabiyotlar, manbalar, Usul: og'zaki, yozma.

	Baxolash: rag'bat.	
Mashg'ulot bosqichlari va mashg'ulot qismlari uchun vaqt taqsimoti Uyga vazifa:	jami 80 daqiqa. Tashkiliy qism – 5 daqiqa. Yangi mavzuga doir ishtirokchilar bilimini aniqlash – 10 daqiqa. Yangi mavzu rejasi va bayoni – 15 daqiqa. Kichik guruxlarda ishlash. – 20 daqiqa. Guruxlar taqdimoti 25daqiqa Mashg'ulotga yakun yasash – 5 daqiqa. Keyingi o'tiladigan mashg'ulot mavzusiga tayyorlanish, mavzuga doir adabiyotlar bilan tanishish.	
Kutiladigan natijalar	O'qituvchi	Tinglovchi

	<p>Maktabgacha ta'lim muassasasida salomatlik va "Xayot xavfsizligi asoslari" dasturini xayotga tadbqiq etish.</p> <p>Dasturning vazifasi: maktabgacha yoshdagi bolalarni xayotga tayyorlash, ularda mustaqillikni shakllantirish, o'z imkoniyatlarini xisobga olgan xolda tasodifiy favqulodda vaziyatlarga nisbatan o'z munosabatlarini bildirishga o'rgatishdan iborat. Dastur tarbiyachilar oldiga bolalar xayotini saqlash va muxofaza qilish, ularda kundalik xayotda (uyda, ko'chada) o'z xayot xavfsizliklarini saqlashning ilk malakalarini shakllantirish, bolalarni atrof- muxitga nisbatan extiyotkorona munosabatda bo'lishiga o'rgatish, bolalarga individual yondashish ularda, ijtimoiy xulq-atvorni shakllantirishga, taolim jarayoni integrallashuviga erishish, uyda va maktabgacha taolim muassasasi shart-sharoitlarida bolalar taolim - tarbiyasiga xamkorlikda yondoshish, maonaviy-axloqiy malakalarni egallashlariga yordam berish kabi vazifalarni qo'yadi.</p>	<p>Yangi amaliy bilimga ega bo'lishadi.</p> <p>Ushbu mavzu asosida bilim va ko'nikmalarini shakllantirishadi va kengaytirishadi.</p> <p>Bu yo'nalishlar turli mavzular orqali yil davomida o'rganib boriladi va yangi mavzu o'tilganida ilgari o'tilgan mavzular takrorlanib boriladi. O'rta va katta guruxlarda 1 oyda 1 ta mashg'ulot, tayyorlov guruxida 2 ta mashg'ulot utish mumkin.</p> <p>Mashg'ulotlar sentyabr oyidan boshlab may oyigacha kunning ikkinchi yarmida maktabgacha taolim muassasasi qo'llayotgan dasturga asoslangan xolda o'tkaziladi. Mavzular xar yili bolalarning yoshiga, bilimlarning bolalar tomonidan o'zlashtirish darajasiga qarab murakkablashtirib boriladi. Dastur talablari 4-6 yoshli bolalarga mo'ljallangan bo'lib, 3 yil mobaynida o'rgatilib boriladi.</p> <p>Ushbu dasturni maktabgacha taolim muassasalarida, uy sharoitida, boshlangich taolim jarayonida qo'llash mumkin. Mualliflar ushbu dasturni amaliyotda qo'llash uchun: o'yin, taolimiyy mashg'ulot,</p>
--	---	---

		badiiy adabiyot kabi turli xil faoliyatlardan foydalanishni taklif etadilar.
Kelgusidagi rejalar	O'z ustida ishlash. Mavzuni xayot bilan bog'lash. redagogik maxoratni oshirish. Interfaol metodlarni takomillashtirish.	Matn bilan mustaqil ishlashni o'rganadi. O'z fikrini ravon bayon qiladi. Mavzu asosida qo'shimcha materiallar topadi, ularni o'rganadi. Gurux fikrini taxlil qilib, bir yechimga kelish malakasini xosil qiladi.

Maqsad: Maktabgacha yoshdagi bolalarni xayotga tayyorlash, ularda mustaqillikni shakllantirish, o'z imkoniyatlarini xisobga olgan xolda tasodifiy favqulodda vaziyatlarga nisbatan o'z munosabatlarini bildirishga o'rgatishdan iborat.

Kirish

Maktabgacha ta'lim muassasasida bolalar bilan olib boriladigan asosiy vazifalardan biri -bu bolaning sog'lig'ini saqlash va xayotini muxofaza qilishdir.

Xalq ta'limi vazirligi, Sog'liqni saqlash va Favqulodda vaziyatlar vazirliklari tomonidan ma'qullangan.

"Xayot xavfsizligi asoslari" fanining asosiy maqsadi avvalo bolalarda o'zlarining va atrofdagilarning xavfsizligiga ongli munosabatda bo'lish va unga masouliyat bilan yondashish xissini shakllantirish bo'lsa, ikkinchidan o'z xayotlari va salomatliklarini muxofaza qilish, shikastlanganlarga birinchi yordam ko'rsata bilish, maktabgacha yoshdagi bolalarga xayot xavfsizligi asoslari bo'yicha nazariy bilimlar berish va shu asnoda olgan ko'nikma va malakalariga tayanib favqulodda

vaziyatlarda tez va aniq xarakatlarni bajarishga o'rgatish, yaoni uyda, ko'chada va yo'llarda, jamoat transportida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan xavfli vaziyatlarda to'g'ri chora ko'rish, yong'indan muxofazalanish qoidalarini, o'zi yashab turgan joylarda sodir bo'lishi mumkin bo'lgan tabiiy va texnogen kurinishdagi favqulodda vaziyatlar yuz bergan xollarda mustaqil ravishda tegishli tashkilotlarga xabar berish qoidalarini, o't o'chirish vositalaridan to'g'ri foydalanishga, chukayotganlarga yordam berish, lat yeganda, xayvonlardan jabrlanganda va kuyganda o'zlariga va o'rtoqlariga birinchi tibbiy yordam ko'rsatishdan iborat.

Bolalarni kundalik xayotdagi narsalardan extiyotkorlik bilan to'g'ri foydalanishga, xayvonlar bilan qanday munosabatda bo'lishga o'rgatish, ularda o'zini, uyda ko'chada to'g'ri tuta bilish malakalarini tarbiyalash zarur.

SHuning uchun xar bir maktabgacha taolim muassasasi o'z xududidan va bolalarning muassasada bo'lish sharoitlaridan kelib chiqqan xolda muassasada "Xayot xavfsizligi asoslari" dasturi asosida ish olib borishi, shuningdeq bolalarni bo'lishi mumkin bo'lgan turli xil xavf-xatar bilan tanishtirib borishi zarur. Ushbu dasturni ishlab chiqish davrida, maktabgacha yoshdagi bolalarga qo'yiladigan Davlat talablari asos kilib olindi.

Dasturning vazifasi: maktabgacha yoshdagi bolalarni xayotga tayyorlash, ularda mustaqillikni shakllantirish, o'z imkoniyatlarini xisobga olgan xolda tasodifiy favqulodda vaziyatlarga nisbatan o'z munosabatlarini bildirishga o'rgatishdan iborat. Dastur tarbiyachilar oldiga bolalar xayotini saqlash va muxofaza qilish, ularda kundalik xayotda (uyda, ko'chada) o'z xayot xavfsizliklarini saqlashning ilk malakalarini shakllantirish, bolalarni atrof- muxitga nisbatan extiyotkorona munosabatda bo'lishiga o'rgatish, bolalarga individual yondashish ularda, ijtimoiy xulq-atvorni shakllantirishga, taolim jarayoni integrallashuviga erishish, uyda va maktabgacha taolim muassasasi shart-sharoitlarida bolalar taolim - tarbiyasiga xamkorlikda yondoshish, maonaviy-axloqiy malakalarni egallashlariga yordam berish kabi vazifalarni qo'yadi.

Dasturda 10 ta yo'nalish yoritilgan bo'lib, ular:

1. " Bola va boshqa odamlar"

2. " Bola va tabiat"
3. "Bola yolg'iz uyda"
4. "Bola va uning sog'log'i"
5. "Bolaning ijobiy xisssiyotlari"
6. "Bola yolg'iz ko'chada"
7. " Zilzila"
8. "Suv toshqini"
9. "Yong'in"
10. "Inson va uning mexnati"

Bu yo'nalishlar turli mavzular orqali yil davomida urganib boriladi va yangi mavzu o'tilganida ilgari utilgan mavzular takrorlanib boriladi. O'rta va katta guruxlarda 1 oyda 1 ta mashg'ulot, tayyorlov guruxida 2 ta mashg'ulot utish mumkin.

Mashg'ulotlar sentyabr oyidan boshlab may oyigacha kunning ikkinchi yarmida maktabgacha taolim muassasasi qo'llayotgan dasturga asoslangan xolda o'tkaziladi. Mavzular xar yili bolalarning yoshiga, bilimlarning bolalar tomonidan o'zlashtirish darajasiga qarab murakkablashtirib boriladi. Dastur talablari 4-6 yoshli bolalarga mo'ljallangan bo'lib, 3 yil mobaynida o'rgatilib boriladi.

Ushbu dasturni maktabgacha taolim muassasalarida, uy sharoitida, boshlangich taolim jarayonida qo'llash mumkin. Mualliflar ushbu dasturni amaliyotda qo'llash uchun: o'yin, taolimi mashg'ulot, badiiy adabiyot kabi turli xil faoliyatardan foydalanishni taklif etadilar.

Olib borilayotgan ishlar uch bosqichni o'z ichiga oladi:

1 bosqich: - Savolnomalar orqali ota-onalarning "Xayot xavfsizligi asoslari" bo'yicha bilim darajalarini aniqlash;

- Savolnoma orqali pedagoglar va ota-onalarning turli favqulodda vaziyatlarda o'zlarini qanday tutishlarini aniqlash;

-Pedagoglarning muloqotga kirishish kobiliyatini aniqlash; ilping boshida va oxirida favqulodda vaziyatda o'zlarini qanday tutishlari xaqidagi savollarni o'z ichiga olgan savolnomalar bilan murojaat kilib bolalardagi bor bilim va malakalarni aniqlash.

2 bosqich: Guruxlarda psixologik talablarga mos keladigan kerakli shart-sharoit va rivojlantiruvchi muxit yaratish;

3 bosqich: Bolalarning bilimlarini va tajribalarini aniqlash va kengaytirish ustida ish olib borish;

O'tkaziladigan mashg'ulotlar quyidagi turlarga bo'linadi:

Asosiy mashg'ulotlar: Bunda bilimlar amaliyot bilan bog'langan xolda berib boriladi;

Amaliy mashg'ulotlar: turli trening mashg'ulotlari, voqeaband-rolli o'yinlar, stol ustida o'ynaladigan turli o'yinlar, turli muammoli vaziyatlarni, inson tanasini maketlarni kuzatish asosida olib boriladi;

Qo'shimcha mashg'ulotlar: bu jarayonda qo'shimcha maolumentlar berish, o'zini tuta bilish malakalarini mustaxkamlash, avvalgi mashg'ulotlarda urganilgan mavzularni takrorlash, ertaklarni saxnalashtirish,saxna asarlaridan, telefon orqali so'zlashuvlardan, tasviriy faoliyatdai foydalanish mumkin.

Pedagoglar bilan olib boriladigan ishlar

-O'zini muxofaza qilish bo'yicha jismoniy tarbiya instruktori raxbarligida bir oyda bir marotaba shug'ullanish;

- "Sog'log'ingizni g'anday mustaxkamlash mumkin?", "Xayot bu xarakat demakdir" mavzularida maslaxatlar uyushtirish;

Zaxarlanish, jaroxat olganda birinchi yordam ko'rsatish bo'yicha amaliy mashg'ulotlar o'tkazish;

"Muloqotga kirishish madaniyati" mavzusida psixologning maslaxatidan foydalanish.

Ota-onalar bilan olib boriladigan ishlar

- So'rovnomalar o'tkazish;
- Ko'rgazmali ma'lumotlar dan foydalanish.

1 bo'lim. " Bola va boshqa odamlar"

1 -mavzu. "Bola va boshqa odamlar".

Bolaga notanish insonlar bilan munosabatda o'zini qanday tutish kerakligi xaqida tushuncha berish. Kishilarning tashqi qiyofasi xaqida tasavvur xosil qilish. Ertaklar va xayotiy misollar yordamida notanish kishilarga qanday munosabatda bo'lishni o'rgatish. "Bola va notanish odam" mavzusida turli treninglar davomida bolada notanish kishilar bilan bo'ladigan munosabatlarda o'zini to'g'ri tutish malakasini shakllantirish.

2-mavzu. "Notanish odamlar bilan bo'lgan munosabatdagi xavfli vaziyatlar"

Notanish odamlar bilan noto'g'ri munosabatlarda bo'lish turli xavfli vaziyatlarni keltirib chiqarishi mumkinligi xaqida tushuntirish. Notanish odamlar bilan noto'g'ri munosabatda xavfli vaziyatga tushmaslik choralari xaqida tushuncha xosil qilish. Notanish odamlar bilan muomala qilish qonun-qoidalarini mustaxkamlash uchun bolalarga oldindan tayyorlangan saxnalashtirilgan o'yinlarni taklif etish, bolaning turli vaziyatlardan mustaqil chiqib keta olishiga sharoit yaratish.

3-mavzu. "Notanish odamlar tomonidan bolalarni zo'rlash vaziyatlari"

Bolalarga ba'zi notanish odamlar ularni turli usullarda kiynashi mumkinligini va bu

vaziyatlarda o'zini qanday tutishi lozimligini tushuntirish. "Qiyin vaziyatdan qanday chiqish mumkin?" mavzusida bolalar bilan turli saxnalashtirilgan lavxalar va o'yinlar o'ynash orqali bolalarga qiyin vaziyatlardan (dovdiramasdan) chiqib keta olishni o'rgatish. Kattalar tomonidan ular muxofaza qilinayotganliklarini xis etishga o'rgatish.

4- mavzu. " Bola va o'smir, shuningdek begona bolalar".

Bolaga o'zidan katta o'smir bolalar va begona bolalar bilan qanday munosabatda bo'lish lozimligiga o'rgatish. Turli xavfli vaziyatlarga tortmoqchi bo'lgan odamlarga "yo'q" deyishni o'rgatish maqsadida turli saxnalashtirilgan lavxalar va treninglardan foydalanish. -mavzu. "Agar begona kishi uyga kelsa"

Bola uyda yolg'iz bo'lganida begona kishi eshikni taqillatsa, bola o'zini qanday tutishi to'g'risida tushuncha berish. "Agar begona kishi uyga kelsa" mavzusida turli muammoli vaziyatlarni bolalar bilan xal qilish. Bolalar bilan "Men va notanish kishilar" mavzusida turli treninglar o'tkazish.

II bo'lim " Bola va tabiat"

1 - mavzu."Tabiatda xamma narsa bir-biri bilan bog'liq".

Bolalarga tabiatdagi barcha xodisalar bir-biri bilan bogliqligi xaqida tushuncha berish. Inson tabiatning bir bo'lagi ekanligi xaqidagi bilimlarini takomillashtirish. Tabiatdagi barcha jismlar va tirik mavjudotlarga nisbatan extiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish sog'lom turmush tarzi garovi ekanligini tushuntirish.

2- mavzu. "Tashqi muxitning ifloslanishi".

Bolalarni tabiat go'zalliklarini sevish, ulardan estetik zavq olish ruxida tarbiyalash. Jonli va jonsiz tabiatning rivojlanish qonuniyatlari, tabiat bilan jamiyat o'rtasidagi murakkab o'zaro munosabatlar, shuningdeq inson xo'jalik faoliyatining tabiatga taosiri oqibatlarini, yaoni tashqi muxitni ifloslantirish mumkin emasligi xaqidagi bilimlarini kengaytirish. Bolalarda ekologik madaniyatni tarbiyalash.

3- mavzu. "Ekologiyaning zararlanishi"

Ekologiyaning zararlanishi inson salomatligi uchun katta xavf tug'dirishini tushuntirish. Bolalarda tabiat konunlariga tula rioya etish va bu soxada burch tug'usi va masouliyat xissini xosil qilish. Bolalarga ekologik bilim va tarbiya berib, ularda bu soxada ilk malaka xosil qilish.

4 mavzu. "Tirik tabiatga nisbatan extiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish"

Bolalarni tabiatga nisbatan extiyotkorona va masouliyatli munosabatda bo'lishga o'rgatish. Bolalarga xayvonlar bilan bo'lgan munosabat xatarli ekanligini tushuntirish.

5- mavzu. "Zaxarli o'simliklar"

Bolalarga yo'l chetlarida, dalalarda, uy atroflarida o'sadigan o'simliklar zaxarli bo'lishi mumkinligi to'g'risida tushuncha berish. Bu o'simliklarning 1-2 vakili bilan tanishtirish. Bolalarda xamma narsani bilib-bilmay isteomol qilish mumkin emasligi, zararli odatlardan saqlanish lozimligi to'g'risidagi tasavvurini kengaytirish.

6- mavzu. "Xayvonlar bilan muloqot"

Bolalarga xayvonlar bilan extiyotkorona munosabatda bo'lish to'g'risida tushuncha berish. (Masalan, ko'chada qarovsiz qolgan kuchuk va mushuklarni boqish mumkin emasligi, shuningdeq ularga qo'l bilan tegish, qo'lga olish mumkin emasligini aytish .Ular bilan o'ynaganda extiyot bo'lish kerakligini tushuntirish) Ayniqsa, qishloq sharoitida juda extiyotkorlik bilan munosabatda bo'lishlari kerakligi to'g'risida tushuncha berish. Bu xayvonlarning jaxlini chiqarmaslik ularni qiynash mumkin emasligi to'g'risida tushuncha berish.

7- mavzu. "Atrof- muxitni qaytadan tiklash"

Bolalarga ekologik xavfsizlik choralari bu atrof- muxitni qayta tiklash ishlari ekanligi to'g'risida tushuntirish.

Xayvonlar va o'simliklarni parvarish qilish, daraxt va gullar o'tkazish, atrofdagi axlatlarni olish, ko'chalarni ifloslirmaslik ekologiyani zaxarlanishdan saqlash va atrof muxitni qayta tiklashga qo'shilgan xissa ekanligini bolalar ongiga singdirish.

3 bo'lim. "Bola uyda yolg'iz".

1-mavzu. "Ayrim narsalarga to'g'ri munosabatda bo'lishga o'rgatish va ulardan foydalanishni man qilish".

Bollalarga uy- ro'zg'orda foydalanishda xavf tug'diradigan narsalar uch guruxga bo'linishi xaqida tushuncha berish: Ular:

- Qatoyan taqiqlangan narsalar: gugurt, gaz plitasini yoqish, pechka yoqish,
- yelekr rozetkalari va elektr jixozlar;
- Bolalar yoshini inobatga olgan xolda extiyotkorlik bilan to'g'ri foydalanish kerak bo'lgan narsalar: igna, qaychi, pichoq ; Kattalar bolalardan chetroq joylarda saqlashi kerak bo'lgan narsalar: uy-ro'zg'orda ishlatiladigan kimyoviy narsalar, dori- darmonlar, spirtli ichimliklar, sigareta, ishqorlar, kesadigan, sanchiladigan narsalar.

Qoidalar asosida bolalarga birinchi guruxga kiruvchi narsalardan faqatgina kattalar foydalanishi mumkinligini tushuntirish. Bu narsalardan bolalarning foydalanishlari qatoiyman man qilinganligi xaqida ogoxlantirish. Bola xar qanday vaziyatda xam mustaqil ravishda gugurt ishlatishda, gaz plitasini yoqishi, elektr jixozlaridan foydalanishi mumkin emasligini tushuntirish. Tushuntirish davomida turli badiiy adabiyotlar, o'yinlardan misollar keltirish. Bolalarning ikkinchi guruxga mansub narsalardan foydalanishlari uchun kerakli malakalarni egallashlari borasida ular yoshiga qarab maxsus taolimiy mashg'ulotlardan foydalanish.

Uchinchi guruxga mansub narsalarga exgiyotkorlik bilan munosabatda bo'lishlariga undash va ularni saqlash borasida pedagog, ota-onalar bilan xamkorlik ishlarini olib borish.

2- mavzu. "Xayotda uchraydigan tasodifiy vaziyatlar".

Bunday vaziyatlardan chiqish uchun telefondan foydalanish qonun-qoidalarini, tanish va yaqin insonlarning telefon raqamlarini bilishlariga erishish. Bu xolatlar bolalarga tasodifiy vaziyatlarda nimadandir va kimdandir qo'rqqanlarida kerak bo'lib qolishini tushuntirish. Bolalarni telefon bilan o'ynashni tasodifan telefon qilishdan farqlashga o'rgatish. Telefon orqali xaqiqiy so'zlashishni maxsus treninglar jarayonida mustaxkamlash va ota-onalar bilan xamkorlikda ish olib borish.

4 bo'lim. "Bolaning sog'log'i"

1-mavzu. "Salomatlik-inson xayotidagi eng bebaxo boylik"

Bolalarga salomatlik- bu inson xayotidagi eng bebaxo boylik ekanini tushuntirish. Xar bir bola kuchli, g'ayratli, shijoatli bo'lishi uchun nimalar qilishi kerakligi xaqida aytib o'tish.

Turli kasalliklar bolalarning usishlariga, darslarni yaxshi o'zlashtirmasliklariga sabab bo'lishi mumkinligi xaqida maolumot berish. Xar bir inson o'zining sog'log'i to'g'risida o'ylashi lozimligi xaqida suxbat o'tkazish, bolani inson tana aozolarining tuzilishi bilan tanishtirish, tana aozolari xaqida g'amxo'rlik qilishga o'rgatish, o'z organizmiga jaroxat yetkazmaslik kerakligini bolalarga tushuntirish.

2-mavzu. "O'z tana aozolarimizni o'rganamiz"

Bolalarni o'z tana aozolari bilan tanishtirish. Ko'rgazmali jixozlar orqali bolalarga tana aozolarining anatomiyasi va fiziologiyasi xaqida oddiy maolumotlar berish.

3- mavzu. " Tana aozolarimizga qulok solamiz"

Bolalarni o'z tana aozolariga quloq solishga o'rgatish va shu orqali tana aozolarining to'g'ri ishlashiga yordam berish, tana aozolari tomonidan berilgan signallarga (yeyishni xoxlayman, uxlashni xoxlayman, sayr qilishni xoxlayman kabi) javob berishga odatlantirish.

4- mavzu "Sog'lom turmush tarzining mohiyati".

Bolalar sog'lom turmush tarzini shakllantirish, ularni jismoniy faollik va shaxsiy gigiena qoidalariga rioya qilishga o'rgatish.

5- mavzu "Kasalliklarning oldini olish".

Bolalarga sog'lom turmush tarzini shakllantirish uchun kasalliklarning oldini olishni ahamiyati haqida ma'lumot berish, chiniqishning turli usullari, nafas olish mashqlari, xavo va quyosh vannalari haqida gapirib berish.

6-mavzu "Shaxsiy gigiena malakalari to'g'risida".

Tana aozolarining tuzilishi va uning faoliyati to'g'risida gapirib berish, tana aozolari tuzilishining murakkabligi va mo'rtligini ko'rsatish, shuningdek o'z tana aozolariga ehtiyojkorlik bilan munosabatda bo'lish kerakligi haqida tushuntirish, tanani parvarish qilishga o'rgatish.

Bolalarda shaxsiy gigiena malakalarini shakllantirib borish.

7- mavzu. "Atrofdagilar sog'ligi to'g'risida g'amxo'rlik qilish" Bolalar ongida faqat o'zlarining sog'ligi to'g'risida emas, balki boshqalarning sog'ligi to'g'risida ham g'amxo'rlik qilish kerakligi haqida tushuncha hosil qilish.

8- mavzu. "Yuqumli kasalliklar"

Bolalarga yuqumli kasalliklar va ularni qo'zgatuvchi mikroblar, viruslar, batsillalar to'g'risida ma'lumot berish.

9-mavzu. " SHifokorlar bizning do'stimiz"

Bolalarga shifokorlar bolalarni davolashlari, sog'lom bo'lishlari uchun yordam berishlari haqida gapirib berish. SHifokorga o'z vaqtida murojaat qilish lozimligini, tushuntirish jarayonida xayotiy voqealardan, badiiy adabiyotdan foydalanish.

10-mavzu. "Dori-darmonlar, vitaminlar va ularning ahamiyati"

Bolalarga dori- darmonlar haqida qisman ma'lumotlarni berish, dori-darmonlar qanday foyda keltirishi, qanday xavf-xatar tug'dirishi mumkinligini aytib o'tish. Bolalarga dori- darmonlarni faqat shifokorning tavsiyasiga binoan va kattalar kumagida iste'mol qilish kerakligini tushuntirish.

11-mavzu. " Birinchi tibbiy yordam berish"

Bolalarni jaroxat olganida o'zini qanday tutish kerakligiga o'rgatish, barmoq kesilganida qo'lning tepaga baland ko'tarish va yordam uchun kattalarga murojaat qilish kerakligini aytib o'tish va tushuntirish. Bolaning o'ziga mustaqil ravishda birinchi yordam ko'rsata olishiga odatlantirish, bosh oftobda aylanib ketga darrov o'tirib olish va soyada biroz dam olish yoki kattalarni chaqirish lozimligini uqdirish. Agarda yuz sovuqda muzlab qolsa yuzni sharf, qo'lqop bilan isitish lozimligini aytilish, oyoq muzlab qolsa bir oz yugurish, sakrash, barmoqlarni biroz ishlatish lozimligi haqida ma'lumot berish, oyoq xo'l bo'lsa darrov xo'l kiyimni quruq kiyimga almashtirish, xo'l paypoq va oyoq kiyimda yurmaslik kerakligi haqida aytilib o'tish.

5 bo'lim " Bolaning ijobiy xislatlari"

1 -mavzu "Bolalarda xislat muvaffaqiyat tuyg'ularini shakllantirish"

Maktabgacha yoshdagi bolalarni muvaffaqiyatsizliklarga munosabatlarini bildirishga o'rgatish, bolalarda iroda, mustaqillik va tashabbuskorlik kabi ahamiyatli shaxsiy xususiyatlarni rivojlantirish. Maktabgacha yoshdagi bolalarning

yoqimli va yoqimsiz xis tuyg'ularga munosabatlarini aniqlash. Bu yoshdagi bolalarning xis tuyg'ulari ko'p jixatidan ularning biologik extiyojlari qondirilishi yoki qondirilmasligi bilan bogliqligiga ahamiyat berish. Bu extiyojlarning qondirilmasligi bolalarda noxush sabablarga olib kelishini eotiborga olish (norozilix iztiroblanish tuygulari)

2-mavzu ""Bolalardagi qo'rquv"

Bolalarda qo'rquvning yuzaga kelish sabablari. Bolalarning xissiy xolatiga qo'rquvning taosiri(qorong'ulikdan, ertak qaxramonlaridan, xayvonlardan qo'rqish). Bolalardagi qo'rquv sabablarini aniqlash. Bolalarda qo'rqishning oldini olish bo'yicha individual suxbatlar, treninglar o'tkazish. Bolalarga nimalardan, qanday sabablarga ko'ra qo'rqishlari sabablarini aytib berish imkoniyatini yaratish. Bolalar fikrlariga nisbiy baxo bermaslikka xarakat qilish.

3-mavzu "Bolalar o'rtasidagi keskin vaziyatlar va kelishmovchiliklar"

- Bolalarda yuz beradigan xissiy xolatlarning oqibat bilan bog'liqligini bilish, shuningdek kishilarning xis-tuyg'u va xolatlarini aks ettiradigan badiiy adabiyot, ertak asosida yaratilgan o'yinlar, ashulalar, bolalar va kattalarning munosabatini aks ettiruvchi saxna asarlaridan foydalanish;

-bolalarning tengdoshlari, ular bilan munosabatlari, kim bilan ko'proq muloqotda bo'lishlari, o'ynashlari, do'stlashishlari xaqidagi tasavvurlarini boyitib borish;

- muloqot uchun turli usullardan foydalanishga shart-sharoit yaratish, kattalarga, tengdoshlariga ismi- sharifi bilan murojaat qilishga, boshqalarning diqqatini jalb qilishga o'rgatish;

"iltimos, eshiting-chi" kabi so'zlardan foydalanish, iltimoslarga javoban xarakat qilishga o'rgatish;

- bolalarni o'z xis-tuyg'ularini ifodalashga, vaziyatga qarab ish tutishga, nima mumkin va mumkin emasligini bilishga, man qilingan narsalarni qilamaslikni so'z bilan ifodalashga, salbiy xarakatlarni qilmaslikka o'rgatish;

- kattalar va tengdoshlari bilan kelishmovchilik bo'lsa,

"kelishib" olishga undash, o'rtoqlariga quloq sola bilish, ularning xoxishlarini, extiyojlarini yoki qiyinchiliklarini nazarga olishga, o'z xoxishlarini yoki muammolarini gapira olishga o'rgatish, birgalikda muammolarni yechishga yordam berish;

- bolalarga o'zlariga ko'proq ishonishga, mustaqil va o'zlariga xurmatda bo'lishga, ijodiy ishlarini to'g'ri baxolay olishlariga yordam berish;

- o'ziga tanish bo'lgan kattalar va tengdoshlariga samimiy munosabatda bo'lishga va ularga ishonch bilan qarashga, xar-xil bolalar bilan muloqotda bo'lishga, kichiklar, o'zi kattalar va tengdoshlari bilan, o'g'il bolalar va qiz bolalar xamda notanish bolalar bilan muloqotga kirishishga o'rgatish;

- oilaga, bog'chaga, ona diyorga, vataniga, insonlarga nisbatan muxabbat tuyg'usini uygotish;

jamoaviy mehnatning qadrini bilishga, mehnat natijalarini qadrlashga, kattalar bilan birgalikdagi faoliyatga kirishib ketishga o'rgatish;

- kishilarning xis-tuyg'ulari, shaxsiy sifatleri, imkoniyatlari xaqida maolomot berish, o'zaro munosabatlar, ularni tasvirlash uchun o'yin, mashqlardan foydalanish;

- bolalarning kattalar va bolalar bilan mazmunli muloqot o'rnatishlari uchun shart-sharoitni yaratish, ular orqali o'zlariga rol, o'yinchoq jixozlar tanlashlariga, mustaqil xulosa chiqarish imkonlariga yaratish;

- bolalarda kuzatuvchanlikni taqqoslash, o'zi va o'zgalarning xatti-xarakatlarini baxolash, o'zining va boshqalarning xislatlarini ajrata olish, o'z xatti-xarakatlari oqibatlarining boshqa kishilar xissiy xolatiga taosirini tushunish xislarini uyg'otish;

- bolalarga jamiyat, guruxdagi qonun va meoyorlarni o'zlashtirishga yordam berish " mumkin", " mumkin emas","yaxshi", "kerak" kabi iboralar orqali tushuntirish;

- bolani o'zini jamoaning aozosi sifatida anglashga("bizning gurux", "biz"), o'z xojatlarini chiqarish uchun bolalarning o'zlari tomonidan yaratilgan qonun-qoidalarni o'zlashtirishda umumiy ishda ishtirok etishga, o'yinchoqlardan, narsalardan, jixozlardan foydalanish), o'ziga xoxlaganicha sherik tanlashga, o'zi olgan o'yinchoq bilan o'ynay olish xuquqiga ega bo'lishga ("Bu mening qo'g'irchog'im, chunki men uni uydan olib keldim"), boshqa bolalar takliflariga quloq solishga, ularga yon bosishga o'rgatish;

-muomala madaniyatiga o'rgatish, o" salom", " xayrli tong",

"xayr", "oertagacha". "tashakkur", "raxmat". "iltimos" , "uzr" kabi

iboralarni ishlata bilishga o'rgatish ;

- bolada o'ziga nisbatan xurmat, o'z-qadriga yetish xissini uygotish, xar qanday ota-ona bolasining muvaffakiyatiga suyunishini tushuntirishga xarakat qilish.

Bolalar urtasida ijobiy munosabatlarni shakllantirish, shaxslararo munosabatlarni yaxshilash. Bolalar jamoasida lider va uning taosirini aniqlash. Keskin vaziyatlar va kelishmovchiliklarning bartaraf qilishda liderning urnini aniqlashga o'rgatish. Kelishmovchiliklarning bartaraf etish yo'llarini tushuntirish (individual suxbatlar, ota-onalar bilan suxbat).

6 bo'lim "Bola ko'chada yolg'iz".

1- mavzu " Piyodalar yurishi uchun ajratilgan joy"

Bolalarni ko'chada yurish qoidalari, yo'l xarakati qoidalari bilan tanishtirish, yo'lka nima uchun ajratilganligini, odamlarni ko'chani kesib utish uchun ajratilgan joydan yurish kerakligini, chorraxa nimaligini o'rgatish. Yo'lovchilar o'tadigan yo'llardan (yer osti va yer usti) foydalanishga o'rgatish.

2-mavzu " Svetofor"

Bolalarga ko'chani qanday qilib kesib o'tishni tushuntirish, svetofor nima, undan nima uchun va kaerda foydalanish kerakligini tushuntirish, uning tasviri, belgilari bilan tanishtirish. Svetoforda yongan chiroqlarga qarab xarakat qilishga o'rgatish.

3-mavzu. " Xaydovchi va yoo'lovchilar uchun yo'l belgilari".

Maktabgacha yoshdagi bolalarni xaydovchilar va yo'lovchilar uchun belgilangan yo'l belgilari bilan tanishtirib borish. Ularni:

Ogoxlantiruvchi belgilar;

Taqiqlovchi belgilar;

Ko'rgazmali belgilar bilan tanishtirish

4-mavzu " Velosipedda yurish qoidalari"

Bolalarni velosipedlarda yurish qoidalari bilan tanishtirish.

Bolalarga turli velosipedda yurish qoidalari tasvirlangan vaziyatlarning rasmlarini ko'rsatish, o'zlari va tanishlari bilan sodir bo'lgan voqealarni so'zlab berish.

5-mavzu. "Davlat yo'l xarakati xavfsizligi nazorati" ishi bilan bolalarni tanishtirish "

O'yinlar, suxbatlar orqali bolalarni yosh xususiyatlariga mos ravishda "Davlat yo'l xarakati xavfsizligi nazorati" xodimlarining ishi bilan tanishtirish.

6-mavzu. "" Transportda o'zini tutish qonun-qoidalari"

Bolalarni jamoat transportida o'zini tutish qonun-qoidalari bilan tanishtirish. Bu qoidalar:

- Avtobus, tramvay, trolleybusning old eshigidan chiqish;

Kichiq yoshdagi bolalarga transport vositasida ota-onasiz yolg'iz yurish man kilinishini tushuntirish;

- Transportda yurgan vaqtda boshqalarga xalakit bermasdan so'zlashish; Transport eshigining oldida turish man qilinishini tushuntirish;

- Ochiq oynadan bosh va qo'lni chiqarish mumkin emasligini qayd etish;

Katta yoshdagi bolalar kichik yoshdagi bolalar, bolali ayol va nogironlarga joy berish kerakligini tushuntirish.

7-mavzu "o Agar bola ko'chada yo'qolib qolsa".

Agar bola kuchada yo'qolib qolsa, darhol kattalarga murojaat qilish lozimligini va u yo'qolib kolganligini aytishni uktirish, o'z manzilgoxini, telefon raqamini, o'z ismini va familiyasini bilishi kerakligini uqtirish.

Bu egallangan malakalarni mustaxkamlash uchun xayotiy vaziyatlardan, bolalar ishtirok etgan saxna asarlaridan, ertak qaxramonlaridan foydalanish.

8 bo'lim "Inson va uning mexnati"

1 - mavzu " Tabiatdagi mexnat va mexnat qurollari"

Bolalarga mexnat turlari xaqida tushuncha berish. Inson mexnati va bu jarayonda ishlatiladigan ish qurollari xaqidagi fikrlarini kengaytirish. Mexnat qilish vaqtida ish qurollari bilan extiyotkorona munosabatda bo'lish kabi tushunchalarni berish. Tabiatda mexnat qilish jarayonida ularni bolta, bolga, arra, randa, mix, tesha, kabi ish qurollari bilan tanishtirish. Ish qurollari bilan ishlatayotib bexosdan jaroxat olinganda beriladigan birinchi yordam ko'rsatish usullari bilan tanishtirish.

2-mavzu " Qo'l mexnati va ish qurollari "

Bolalarga "Qo'l mexnati vaqtida ishlatiladigan ish qurollari" xaqida tushuncha berish. Ularni ishlash jarayonida igna, qaychi, tugnogich, tukish anjomi, bigiz, angishvon, turli xajmdagi tugmachalar bilan extiyotkorona munosabatda bo'lishga o'rgatish. Bolalarni o'z qo'llari bilan o'yinchoklar yasay olishga, o'z faoliyatini mustaqil rejalay olishga, mexnat qurollari bilan ishlay olishga o'rgatish.. Insonlarning mexnatiga nisbatan muxabbat uyg'otish.

3-mavzu "Maishiy – xo'jalik mexnat va ish qurollari»

Bolalarni ko'pchilikning manfaati uchun foydali mexnat qilishga, kattalar mexnatini qadrlashga, xonadagi ozodalikni saqlashga o'rgatish, navbatchilik vazifasini o'zi mustaqil va astoydil bajarishga undash. Nonushta, tushlik va kechki ovqatlanishda stolni did bilan bezashga, zarur buyumlarni tartibli kuyishga odatlantirish. Ovqatlanganda va yig'ishtirganda sanchqi va pichoqdan to'g'ri

foydalanishga, likobcha va piyolalarni qo'yishda extiyotlilik bilan munosabatda bo'lishga o'rgatish.

9 bo'lim. "Yong'in"

1- mavzu "Yong'in"

Bolalarga yong'in- bu katta ofat ekanligini tushuntirish. Yong'inning kelib chiqish sabablari va oldini olish yo'llari xaqida tushuncha berish. Yong'inga qarshi qonun-qoidalar bilan tanishtirish. Yong'in o'chiruvchilarning xavfli mexnatlari bilan tanishtirish. ularga nisbatan muxabbat uyg'otish. Olovning zararli va foydali yumonlarini tushuntirish. Kuyish jarayonida beriladigan birinchi yordam elementlari bilan tanishtirish. Yong'in chiqaruvchi narsalar bilan tanishtirishda davom etish. Yongin chiqqan vaqtda "01o telefon raqamiga telefon qilish lozimligini uqtirish.

10 bo'lim " Zilzila"

1- mavzu. "Zilzila"

Bolalarni yer qimirlash va uning belgilari bilan tanishtirish, yer qimirlaganda bolalar o'zlarini qanday tutishlari kerakligi xaqida tushuncha berish. Yer qimirlagan vaqtda berkinish mumkin bo'lgan xavfsiz yerlar bilan tanishtirish.

X bo'lim "Suv toshqini"

1- mavzu " Suv toshqini"

Bolalarga sel va kuchkilar xaqida tushuncha berish. Sel va ko'chki vaqtida o'z xayotlarini saqlash uchun xavf-xatarsiz joy bilan tanishtirish. Sel va ko'chki vaqtida olgan jaroxatlarga ko'rsatiladigan birinchi yordam elementlari bilan tanishtirish.

. Darsga yakun yasash – 5 minut.

Aytilgan fikrlar yuzasidan savol-javob bilan mashg'ulot yakunlanadi va xulosa chiqariladi.

Tayanch iboralar: xavfsizlik, yo'nalish ,zilzila, suv toshqini.

Mavzu yuzasidan savollar:

“Xayot xavfsizligi asoslari” dasturi nechanchi yildan boshlab maktabgacha ta’limga joriy qilingan?

Dasturni nechta yo’nalishi mavjud?

Dasturda qaysi guruxlardan boshlab mashg’ulot o’tiladi?

Dastur yo’nalishlaridagi mavzularni ochib berishda tarbiyachi qanday usullardan foydalanishi mumkin?

Mavzu yuzasidan testlar:

1.” Hayot xavfsizligi asoslari” dasturi talablari nechcha yoshli bolalarga mo’ljallangan .

1.* dastur talablari 4-6 yoshli bolalarga mo’ljallangan bo’lib 3 yil mobaynida o’rgatilib boriladi.

2.tayyyorlov gurux bolalari uchun .

3.boshlang’ich sinflar uchun .

4.3-4 yoshli bolalarga .

2”.Xayot xavfsizligi asoslari “ dasturining vazifasi-

1.maktabgacha yoshdagi bolalarni xayotga tayyorlash .

2.bolalarda mustaqillikni shakillantirish .

3.o’z imkoniyatlarini xisobga olgan xolda tasodifiy favqulodda vaziyatlarga nisbatan o’z munosabatlarinibildirishga o’rgatish.

4.*barcha javoblar to’g’ri.

3.”Xayot xavfsizligi asoslari” mashg’ulotlari to’g’ri rejalashtirilgan javobni toping.

1.*sentyabr oyidan may oyigacha kunning ikkinchi yarmida o’rta va katta guruxlarda oyiga 1 marta , tayyorlov guruxlarda esa oyiga 2 marta rejalashtiriladi.

2.ertalabki soatlarda suxbat shaklida

3.kechki soatlarda yakka tartibda ishlashga rejalashtiriladi

4.kundalik mashg'ulotlarning bir qismi sifatida tashkil etiladi .

4."Xayot xavfsizligi asoslari " dasturida nechta yo'nalish yoritilgan .

1.8ta.

2.*10ta.

3.7ta.

4.12ta.

5."Xayot xavfsizligi asoslari " dasturinig amaliyotda qo'llaganda mualiflar qanday faoliyatlardan foydalanishni tavsiya qilganlar.

1*.o'yin, talimiy mashg'ulot ,badiy adabiyot va turli xil faoliyatlarda .

2.faqat mashg'ulotlarda .

3.ota – onalar bilan suxbatlarda .

4.ertalabki soatlarda.

6."Xayot xavfsizligi asoslari" dasturini amalga oshirishda necha bosqichda ish olib boriladi.

1. 4 bosqichda .

2.*3bosqichda .

3.2 bosqichda .

4.5 bosqichda .

7."Xayot xavfsizligi asoslari"dasturida mashg'ulotlar qanday turlarga bo'linadi.

1*.asosiy mashg'ulotlar ,amaliy mashg'ulotlar,qo'shimcha mashg'ulotlar.

2.ko'rgazmali mashg'ulotlar .

3.bosqichma –bosqich tashkil etiladigan mashg'ulotlar.

4.3-va2- javoblar to'g'ri.

8."Xayot xavfsizligi asoslari " dasturi nechanchi yildan boshlab maktabgacha talimga joriy qilingan .

1.2008 yildan boshlab .

2. 2010 yildan boshlab

3.2012 yildan boshlab

4.2013 yildan boshlab .

9. Bolalarga yuqumli kasaliklar va ularni qo'zg'atuvchi mikroblar,viruslar xaqida qaysi mavzuda malumot beriladi.

1."*yuqumli kasaliklar".

2."Birinchi tibiy yordam berish "

3."SHaxsiy gigiena malakalari to'g'risida ".

4."Kasaliklarni oldini olish ".

10."Xayot xavfsizligi asoslari" dasturi tarbiyachilar oldiga qanday vazifalar qo'yadi.

1.bolalar hayotini saqlash va muxofaza qilish , kundalik hayotda o'z hayot xavfsizliklarini saqlashning ilk malakalarini shakilantirish .

2.bolalarga individual yondoshish, ijtimoiy xulq –atvorni shakilantirish .

3. manaviy - axloqiy malakalarni egallashlariga yordam berish.

4. *barcha javoblar to'g'ri.